

**ШУМЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ЕПИСКОП
КОНСТАНТИН ПРЕСЛАВСКИ“
ФАКУЛТЕТ ПО ТЕХНИЧЕСКИ НАУКИ
КАТЕДРА УПРАВЛЕНИЕ НА СИСТЕМИТЕ ЗА СИГУРНОСТ**

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Иво Великов Великов

ВУСИ – Пловдив

Член на Държавната комисия по сигурността на информацията

на дисертационен труд на проф. д-р Николай Станев Проданов на тема
„Държавната тайна 1948-1989 г. и актуални проблеми на класифицираната
информация: Българският опит“

за придобиване на научна степен „доктор на науките“

Научна област 9. Сигурност и отбрана

Професионално Направление 9.1. Национална сигурност

ШУМЕН

2020

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Темата на дисертационния труд на проф. Проданов е безспорно интересна и актуална. Защитата на информацията вероятно е най-важната и сложна задача за всякакви субекти на съвремието – държави, местна власт, компании, служби и физически лица. Парадоксално, но технологиите за разкриване и достъп до информация се развиват по-бързо от технологиите и механизмите за нейната сигурност. Поради което всяко ново творчество в тази област се явява съществен принос за защитата на информацията.

Интеграцията на нашата страна в НАТО и ЕС предполагаше уеднаквяване на наличното законодателство с такова в съответните държави на Алианса и Съюза. И вероятно най-значим закон сред приетите в периода на кандидатстване е Законът за защита на класифицираната информация и следващите го поднормативни актове. С него се въведоха ефективни механизми за гарантиране на информационната сигурност по отношение на всички субекти, които създават, обработват, съхраняват и пренасят класифицирана информация. НСЗКИ се превърна в обхватна и цялостна система от политики, правила и процедури за информационна сигурност. В този смисъл, темата е изключително злободневна, чувствителна, пряко относима към държавното и обществено управление, към демократичните процеси, а и към бизнеса.

Авторът на дисертационния труд се е захванал с нелеката задача, да докаже и да формулира аспектите и посоките, в които може да се ползва наш традиционен и известен опит в тази област. Като за целта прави не само исторически, а пълен системен анализ на няколко модела, които са въведени и функционирали по време на Третата българска държава.

2. Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е изграден от увод, четири глави, заключение, списък на използваната литература и архивни материали. Основният текст обхваща 203 печатни страници и библиография от 59 литературни и 10 архивни източника.

В един обширен увод авторът проф. Проданов убедително посочва мотивите за цялостното си внимание към темата. Напълно логични и обосновани са отделните елементи на увода. Целта е декомпозирана, но стройна и последователна, в един подобен труд си представяме поне 5 научноизследователски задачи, които тук са налице. Методите на изследване са доста скромно разкрити – тук са налични още системен подход, контент анализ, сравнителен анализ и др. Особено интересно се оказва наличието на аналитично-оценъчни текстове още в увода, както и ограниченията по темата, които подсказват изследователска зрялост на автора.

Първа глава „Основата. Историческа база и привнесени характеристики“ наистина има исторически характер, но представя авторово виждане и приноси най-малко при посочването на точна периодизация на важни процеси в защитата на тайната; място и роля, съдържание на военната и цивилна цензура (б.а. - въпреки мои дългогодишни усилия в областта на ЗКИ този аспект никога досега и от никого не е бил засяган поне в този смисъл); развитието на процедури, механизми и структури на защита на тайната чрез цензура.

Втора глава е пълноценен анализ на модела за защита на тайната в НРБ. Изграден като сложна съвкупност от норми в различните сфери и фактически превърнат в парадигма – приемаме текстовете за достоверен и напълно изграден образ на ЗКИ тогава. Различните влияния, фактори, уклони и отклонения са отлично подплатени както с исторически, така и системен, а

също и юридически анализи. По този начин авторът разглежда темата многопосочно и от различни изследователски позиции.

Трета глава е умел опит да се надгради темата със следващ етап на развитие на модела на НСЗКИ – след 1989 и най-вече след 2002 г.. Въпреки, че авторът не претендира главата да има самостоятелно изследователско значение (тя обаче е пълноценна – 46 стр. и представя правилно в синтез актуалния модел, вкл. и в преходния период 89-02 г., въпреки че този вариант трудно може да се нарече „модел“). Достойнство на автора са множество компетентни анализи и коментари, синтезирани изводи, разрези на създадени и прилагани практики. Очевидно е общото високо ниво на информираност на автора – четена е практика на ЕСПЧ, стенограми на НС, налице е добра обвързаност на текста с Конституцията и други нормативни актове.

Четвърта глава „Актуални проблеми на ЗКИ“ е погледа на автора към настоящия и бъдещ облик на НСЗКИ. Възприети и доказани са множество смели идеи, като прекаленото количество класифицирана информация по света; като принципа „need to share“ вместо „need to know“; като с множество примери от ЕСПЧ се доказва необходимостта от баланс между рестрикциите, въвеждани със ЗКИ, правата на човека и легитимно преследваните цели.

Двете сравнителни таблици са принос в теоретико-приложен план на автора и доказват по безспорен начин неговите изводи, подсказват и предложенията в заключението.

В заключението имаме изводи и предложения, които са логични и обосновани от научна гледна точка. Няма съмнение, че поставените цели и научноизследователските задачи са изпълнени.

Очевидно авторът има утвърден научен стил, лесен и разбираем за читателите.

3. Научни и научно-приложните приноси в дисертационния труд

Приемам представените от автора приноси в дисертационния труд с известна забележка към първия от тях, поради общата му формулировка. Смятам, че авторът е постигнал както чисто теоретични (напр. в Първа глава), така и теоретико-приложни и практико-приложни приноси (напр. конкретни и обосновани предложения за промени в системата за ЗКИ). Смятам, че приносите на автора са повече, поради неясна скромност не ги е обявил.

4. Оценка на публикациите по дисертацията и авторството

По тематиката на дисертационния труд, докторантът е представил шест публикации. Същите отразяват основни моменти от дисертационния труд и пряко кореспондират с темата на дисертацията. Публикувани са през последните 18 години, което е показател за постоянен и последователен интерес на автора по темата.

5. Литературна осведоменост и компетентност на докторанта

Като имам предвид особения характер и често оскъдната информация по темата смятам, че при разработката на дисертацията докторантът е изнамерил и използвал достатъчно количество архивна и научна литература. На практика няма изпусната значима публикация по темата.

Не ми е известно резултати от изследването в дисертационния труд да са цитирани от други автори. Аз лично съм използвал доклада „Актуални тенденции в юридическата защита на класифицираната информация“ от 2013 г. за преподавателска дейност в АМВР.

6. Критични бележки

Смятам, че към дисертационния труд могат да се отправят критични бележки, които не променят общата ми позитивна оценка за него. Като такива мога да изброя (освен забележките по-горе за изброяването на методи на изследване и приносите):

- Авторът представя множество интересни и внимателно подбрани факти и данни, особено исторически. В някои случаи обаче се натрупват повече факти и липсва анализ или просто коментар;

- От февруари 2020 г. е налична нова Наредба за сигурността на КИС (ПМС № 28/24.02.2020 г.), т.е. ЗЗКИ вече разглежда «КИС», не «АИС». Това изменение обаче е след приключването на работата по дисертацията;

- Споразуменията за взаимна защита на КИ с други държави в момента са 48 (според автора са много по-малко);

- Не съм съгласен с извода, че «в НРБ системата е по-евтина и по-добре устроена организационно»(стр.202)... Няма държавна или друга дейност, която да поевтинява с времето. В НРБ няма и не може да има поне два вида сигурност на КИ – тази в КИС и индустриалната, а криптографията далеч не е в съвременния си вид. И трите изброени вида са изключително финансово зависими.

7. Оценка за автореферата

Авторефератът е разработен съгласно изискванията и дава пълна представа за научната стойност и практическата приложимост на постигнатите приноси. Авторефератът е силно аналитичен, приемам го като добър пример за обем и съдържание.

8. Лични впечатления за докторанта

Познавам проф. д-р Проданов от няколко научни симпозиума, вкл. и

неговите доклади и публикации в областта на ЗКИ. Считам че същият е компетентен и изграден изследовател в областта на историята, правото и националната сигурност, притежава задълбочени знания и способности за самостоятелна научна работа.

9. Заключение

Представеният дисертационен труд представлява цялостен и завършен научен труд по конкретен научен проблем, отговарящ на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане. Изразявам своята положителна оценка и предлагам на уважаемото научно жури на проф. д-р Николай Станев Проданов да бъде присъдена научната степен „доктор на науките”, в Научна област 9. Сигурност и отбрана, Професионално Направление 9.1. Национална сигурност.

18.03. 2020 г.

Рецензент:

проф. д-р И.Великов